

- Оптимізація діяльності банків з іноземним капіталом, що направлена на виконання основної функції банківської системи - кредитування української економіки.
- Зупинення інфляційних процесів і мінімізація процентних ставок.
- Формування інфраструктури ринку проблемних активів.
- Розробка і реалізація довготермінових заходів з поетапним контролем досягнення країною поставлених цих стратегічних цілей.

Джерела та література:

1. Банківські операції : підруч. / А. Н. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. Н. Мороза. – К. : КНЕУ, 2010. – 603 с.
2. Балобанов А. И. Банки и банковское дело : учеб. / А. И. Балобанов. – М., СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
3. Єпіфанов Н. Г. Операції комерційних банків : підруч. / Н. Г. Єпіфанов. – Суми : Юрінком Інтер, 2009. – 522 с.
4. Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: постанова Правління Національного банку України від 30.04.2009р. № 259.
5. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підруч. / Л. О. Примостка. – 2-е вид. – К. : КНЕУ, 2009. – 468 с.
6. Редхэд К. Управление финансовыми рисками / К. Редхэд, С. Хьюс; [пер. с англ.]. – М., London : Сфера; Yale University Press, 1999. – 232 с.
7. Роуз П. С. Банковский менеджмент / П. С. Роуз; [пер. с англ.]. – М. : Дело ЛТД, 2007. – 768 с.
8. Синки Дж. Управление кредитным портфелем / Дж. Синки; [пер. с англ.]. – М. : Catallaxy, 1994. – 820 с.
9. Эдгар М. Управление финансами в коммерческих банках / М. Едгар; [пер. с англ.]. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 208 с.

Карпухно І.О., Баглай М.Ю.

УДК 336.748

ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективне регулювання якого має забезпечувати створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактору економічного розвитку країни. Практика показує, що його роль вже давно вийшла за межі обслуговування зовнішньоторговельних операцій. Валютний курс виступає надзвичайно чутливим індикатором усіх процесів, які відбуваються в економіці – структурних, цінових, продуктивних, кон'юнктурних тощо. В умовах глобалізації економіки валютний курс може справляти вирішальний вплив на розвиток економічної системи країни в цілому. Саме тому ефективне управління валютним курсом є однією з ключових проблем економічної політики держави і, зокрема, валютно-курсової політики.

Аналіз останніх публікацій. Питанням валютного регулювання присвячено чимало праць вітчизняних науковців і державних діячів, таких як О.Береславська, В.Козюк, Я.Белінська, С.Михайличенко, В.Юрчишин, О.Дзюблюк, Ф.Рогач та інші. Незважаючи на велику увагу науковців до питання управління валютним курсом та певні досягнення в теорії і практиці, ця проблема продовжує залишатися предметом наукових досліджень.

Тому **метою статті** є аналіз валютно-курсової політики України, починаючи з часів здобуття незалежності і до сьогодення, та розробка рекомендацій щодо покращення ситуації на валютному ринку.

Основні результати дослідження. Система регулювання валютного курсу в Україні пройшла складний шлях розвитку та продовжує своє формування на сучасному етапі. Глобальні економічні перетворення змушують змінювати напрями валютно-курсової політики, оскільки саме вона визначає конкурентоспроможність національної економіки на світовому ринку. Вітчизняні науковці виділяють шість етапів розвитку української валютної політики:

- Перший етап – 1991 – 1993 рр.;
- Другий етап – 1994 – 1996 рр.;
- Третій етап – 1997 – 1998 рр.;
- Четвертий етап – 1999 – 2004 рр.;
- П'ятий етап – 2005 – 2007 рр.;
- Шостий етап – 2008 р. – до сьогодення.

Оскільки з 1991 р. Україна стає самостійною державою та тільки починає формувати власну систему управління економікою, то перший етап валютно-курсової політики характеризувався: відсутністю національного законодавства з питань валютного регулювання і валютного контролю; низьким рівнем організації роботи банківської системи у сфері зовнішньоекономічної діяльності; активним використанням іноземних валют у внутрішньому грошовому обігу; наявністю незначних валютних резервів НБУ та загрозою їх вичерпання в умовах девальваційного тиску на курс національної валюти.

В період з 1993 р. українська економіка переживала не найкращі свої часи. Зокрема, інфляція становила 10200% [1]. Але запроваджена на другому етапі реалізації валютної політики низка заходів з подолання гіперінфляції та стрімкого знецінення національної валюти супроводжувалася розвитком валютного ринку. В 1996 р. була досягнута відносна стабілізація національної валюти, інфляція знизилась до 5,5% [1], що

дало змогу НБУ провести грошову реформу. Карбованець було замінено на гривню у відношенні 1 грн. = 100 тис. купоно-карбованців та встановлено офіційний обмінний курс гривні.

На третьому етапі лібералізація валютного ринку продовжувалася. Цьому сприяло призупинення економічного спаду. Проте в цей період він зазнав суттєвого тиску внаслідок надходження короткострокового іноземного капіталу. В 1998 р. українську економіку спіткала валютно-фінансова криза. За час кризи українська валюта знецінилась відносно долара в 2,75 рази (з розрахунку грудень 1997р. до грудня 1999р.) [2, с.76]. Тому головним напрямом валютно-курсової політики на четвертому етапі стало подолання економічної кризи. В 1999р. започатковано роботу Торговельної сесії та Системи підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку для уникнення валютних спекуляцій. Заявою парламенту та Національного Банку України від 22 лютого 2000р. в Україні було введено режим плаваючого валютного курсу. Нацбанк утримував валютний курс на встановленому рівні, дозволяючи лише незначні коливання. Це сприяло збереженню резервів НБУ, певній збалансованості попиту на іноземну валюту з її пропозицією. Проте з 2005 р. національна грошова одиниця стає більш гнучкою, що характеризує початок п'ятого етапу реалізації валютно-курсової політики. Перевищення пропозиції гривні над попитом на неї змусило НБУ в квітні 2005р. провести ревальвацію гривні на 4,8%. Офіційний курс знизився з 5,32 до 5,05 грн./дол [3]. Проте цей крок Нацбанку не допоміг усунути ні внутрішні, ні зовнішні макроекономічні дисбаланси.

Світова фінансова криза, що вибухнула у 2008 р., лише в черговий раз довела, що Нацбанк не здатний до чіткого виваженого валютного регулювання. В Україні одночасно проявилися ознаки валютної, фондової, банківської криз в умовах загального погіршення внутрішньої та зовнішньої макроекономічної ситуації. Стрімке підвищення попиту на іноземну валюту, посилення девальваційних очікувань у суспільстві та загальна невизначеність сприяли знеціненню гривні. Загальна девальвація гривні за 2008р. становила 52,48 % [4, с.16]. Мінфін та Нацбанк довели курс до відмітки 8-8,5 грн. [5, с.14]. Тож нагальною стала необхідність жорсткого валютного регулювання, що можна характеризувати як початок шостого етапу реалізації валютної політики.

Для стримування та мінімізації негативного впливу фінансової кризи на економічний розвиток країни НБУ провів низку заходів: застосовано адміністративні обмеження на операції з валютою, запроваджено обмеження щодо купівлі та обміну іноземної валюти, необхідної для проведення розрахунків з нерезидентами за імпорту продукції, посилено вимоги до рефінансування банків [4, с.17]. Такі заходи сприяли певній стабілізації валютного ринку.

Аналізуючи стан валютного ринку України на сучасному етапі, слід зазначити, що завдяки регуляторним заходам НБУ офіційний номінальний курс гривні протягом 2009 року знизився на 3,46%, хоча в окремі місяці, наприклад, у лютому девальвація сягала 16,8% [3]. Протягом наступних місяців курс поступово зміцнювався (крім вересня, коли спостерігалось його зниження до 4%) (рис. 1).

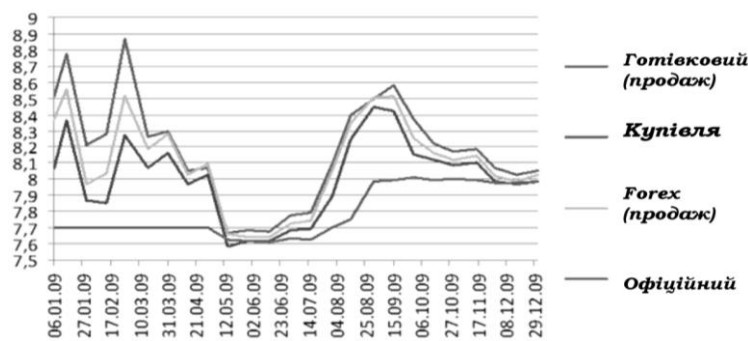

Рис. 1. Динаміка курсу гривні до долара США у 2009 році (за даними Національного банку та Forex) [3, 6]

У результаті реалізації курсової політики у 2009р. урядовцями було зроблено висновок, що в Україні ще немає об'єктивних економічних та інституційних умов для введення гнучкого курсоутворення та лібералізації валютного регулювання. Оскільки українська гривня – внутрішня валюта, то правильне використання інструментів прямого впливу, а саме обмежень, може стати запорукою успішного валютного регулювання. У 2009р. Нацбанк досить ефективно використовував певні обмеження у валютній сфері. Зокрема, було затверджено постанову №107-109, яка змінювала правила роботи банків з іноземною валютою. НБУ позбавив резидентів можливості виводити за кордон валюту, куплену на міжбанківському ринку за індивідуальною ліцензією, або залучену у вигляді кредиту. При цьому до кінця 2009р. банки були позбавлені права здійснювати спотові та форвардні операції.

Не останню роль у регулюванні ситуації на валютному ринку відіграли валютні аукціони. Починаючи з 27 лютого 2009 р. Національним банком було ініційовано проведення цільових валютних аукціонів, спрямованих на підтримку платежів фізичних осіб за їх кредитними зобов'язаннями в іноземній валюті. Завдяки таким аукціонам за кілька тижнів НБУ вдалося різко зменшити попит на іноземну валюту. Слід зазначити, що попит на валюту і у 2010 році залишався високим, оскільки у 2009 р. кредити, надані в іноземній валюті, перевищували частку кредитів, наданих у гривні (табл. 1).

Таблиця 1. Вимоги банків за кредитами, спрямованими в економіку України у 2004-2009 рр. [3]

Рік	Усього (млн. грн.)	Темп зростання (%)	Кредити			
			У національній валюті		В іноземній валюті	
			Млн. грн.	%	Млн. грн.	%
2004	88 579	-	51 207	57,81	37 372	42,19
2005	143 418	161,9	81 274	56,67	62 144	43,33
2006	245 226	170,9	123 783	50,54	121 443	49,46
2007	426 863	174,1	213 798	50,09	213 065	49,91
2008	733 919	171,93	300 132	40,89	433 787	59,11
2009	717 806	97,8	342 003	47,64	375 803	52,36

З таблиці видно, що із 717,806 млн. грн. позичок, наданих у 2009 р., 375,803 млн. грн. або 52,36% становили кредити в іноземній валюті. Тобто, незважаючи на падіння темпів зростання частки виданих іноземних кредитів у інвалюті порівняно з 2008 роком, тенденція щодо перевищення обсягів кредитування в іноземній валюті збереглася і в 2009 році.

На стабільність курсу гривні істотно впливає рівень фінансової доларизації (рис. 2). Високий рівень доларизації зумовлює [7, с. 84]: зростання чутливості обмінного курсу до змін грошової пропозиції; додатковий тиск на золотовалютні резерви країни; зниження дієвості облікової ставки; посилення чутливості структури й обсягів грошової маси до коливань обмінного курсу національної валюти й девальваційних очікувань.

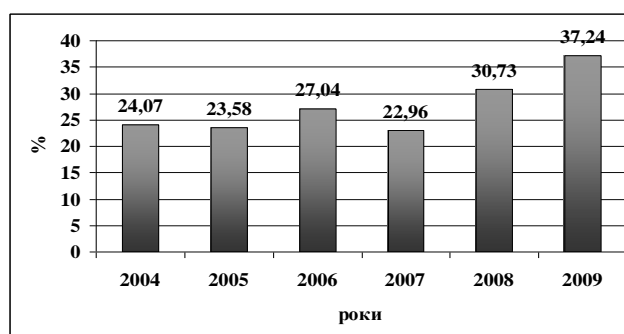

Рис. 2. Рівень фінансової доларизації за 2004-2009 рр. [3]

Аналіз наведеної діаграми засвідчує, що рівень доларизації зріс з 30,73 % у 2008р. до 37,24 % у 2009р. Тобто грошовий обіг в державі суттєво залежить від обігу іноземної валюти на внутрішньому ринку. Отже, українська гривня потребує цілеспрямованого підвищення своєї ліквідності. Для цього необхідно мати стабільний та передбачуваний валютний курс. Основним фактором зниження рівня доларизації може стати сталий економічний розвиток держави.

Для згладжування великих курсових коливань в моменти знецінення гривні у 2009 р. НБУ використовував валютні інтервенції та підтримував курс під час його зміцнення, особливо наприкінці року.

Обсяг міжнародних резервів, незважаючи на суттєві кредитні ресурси, отримані від міжнародних фінансових організацій, зменшився за результатами року на 16,0%, або на 5,0 млрд. дол. США і на 01.01.2010 р. становив 26,5 млрд. дол. США (в доларовому еквіваленті) (у 2008 р. їх зниження становило 2,8%, або 0,9 млрд. дол. США) [3]. Крім інтервенцій Національного банку України, на їх динаміку вплинуло здійснення планових платежів уряду з погашення та обслуговування зовнішнього державного та гарантованого державою боргу, а також платежі Національного банку України з погашення та обслуговування боргу перед МВФ. Загалом, у 2009 р. НБУ витратив на підтримання курсу понад 10 млрд. дол. Отже, одним з першочергових завдань НБУ є нарощування міжнародних резервів, оскільки саме резерви центрального банку є запорукою стабільності курсу національної валюти. Їх зростання свідчить про оздоровлення країни та низку позитивних зрушень – економічне зростання, позитивне сальдо платіжного балансу, сприятливу зовнішню кон'юнктуру.

У 2010 році більшість експертів прогнозувало девальвацію гривні лише в жовтні-листопаді, але падати вона почала вже з перших днів вересня. За тиждень національна валюта, яка з початку року укріплювалася (з 8,2 грн./дол. до 7,9 грн./дол.), почала знову втрачати позиції, і курс становив 7,96 грн./дол. [3]. Приток валюти в країну за платіжним балансом скорочувався з місяця в місяць, що пов'язано з уповільненням зростання світової економіки, падінням попиту на продукцію світової металургії, хімії, машинобудування, а також зі зменшенням надходжень у вигляді інвестицій та кредитів. Новини з США та Європи формують підґрунтя для побоювання відносно нової кризової хвилі. США на межі рецесії, в Європі вирішуються боргові проблеми, «перегріта» економіка Китаю може зіштовхнутися з кризою перевиробництва. Україна залежить від світового попиту на експортну продукцію, тому ще одна хвиля рецесії негативно вплине як на економіку в цілому, так і на валютний курс зокрема. Не дивлячись на це, Нацбанк повідомляв, що до кінця 2010р. курс не перевищить 8 грн./дол. Але цього йому досягти не вдалось, курс перевищував 8 грн., і лише з лютого 2011р. знизився нижче цієї відмітки. НБУ активно діяв на міжбанківських торгах, а громадяни не поспішали скуповувати долар, який подешевшав на декілька

копійок, і в результаті на ринку виявився надлишок валюти. Можливості Нацбанку по утриманню курсу обмежені, і на курс гривні будуть впливати виконання бюджету, дотримання параметрів дефіциту і боргу, обслуговування державного та корпоративного боргу, динаміка зовнішньоторговельного балансу, рівень іноземних інвестицій у країну у 2011р. Тому необхідною є злагоджена валютно-курсова політика у поєднанні з виваженою економічною політикою держави.

Висновки. Валютний курс є одним із факторів макрофінансової нестабільності в Україні, тому потрібним є запровадження ефективних антикризових заходів у цій сфері. Дестабілізаційні тенденції у валютно-фінансовій сфері України мають об'єктивне системне підґрунтя. Саме це і засвідчує необхідність комплексності підходів антикризової політики, які мають не лише протидіяти поточним ознакам нестабільності, але й забезпечувати необхідні зрушення в цій сфері економіки. Валютний курс є вагомим компонентом економічної безпеки, зокрема її фінансової складової. Тому нагальним для Нацбанку є формування розгалуженої мережі оперативних заходів валютного регулювання, що буде здатна сформувати антикризову стійкість національної грошової одиниці.

Джерела та література:

1. Статистика : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кораблин С. Валютний курс гривни: некоторые эффекты и ограничения / С. Кораблин // Экономика Украины. – 2010. – № 4. – С. 76-86.
3. Національний Банк України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>
4. Нідзельська І. А. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні / І. А. Нідзельська // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 12-18.
5. Бутко В. Валютные качели в исполнении Нацбанка / В. Бутко // Фондовый рынок. – 2009. – № 38. – С. 12-14.
6. Forex : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forexclub.ua>
7. Нідзельська І. А. Вплив валютного регулювання на розвиток вітчизняної економіки / І. А. Нідзельська // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 83-88.

Квасницька Р.С., Суцук Г.С.

УДК 336

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ

Постановка проблеми. В умовах функціонування ринкової економіки прибуток виступає основною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку, тому визначення суті прибутку та механізму його управління є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Зростання динамічності економічних відносин і глибинна трансформація їх внутрішньої природи, підвищення ролі інноваційного чинника у забезпеченні конкурентоспроможності та довгострокової результативності діяльності банків визначають необхідність переосмислення аналітичного інструментарію управління результативністю діяльності сучасного банку. Значна роль прибутку в розвитку банку, в забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначає необхідність ефективного і безперервного управління ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок здійснений у вивчення питань, пов'язаних із механізмом управління прибутком здійснили такі вітчизняні та закордонні автори як М.Д. Білик, І.А. Бланк, Ю.В. Богатін, Л.М. Пронський, В.П. Савчук, В.А. Швандар, В.М. Шелудько, О.В. Васюренко, А.О.Єпіфанов, Н.Г.Маслак, С.М. Козьменко, О.М. Колодізев, А.А. Мещеряков, Л.О. Примостка, І.В. Сало, Дж. Сінкі, Н. Бакстер, У. Бреддік, М.М. Єрмошенко, З.І. Щибиволок, В.М. Кочетков, О.В. Омельченко, Г.С. Панова.

Вирішення проблем теорії та практики управління прибутком підприємств обумовило високий ступінь узагальнення досліджуваних питань. Окремі теоретичні положення та висновки даних наукових досліджень можуть бути застосовані до банків. Однак такий підхід до вирішення проблеми не дозволяє досягати необхідного для практичного застосування в банку рівня конкретизації досліджуваних питань. Водночас у даних джерелах привертає увагу відсутність комплексного підходу до побудови механізму управління прибутком банку. Дане питання або взагалі не розглядається, або розглядаються поверхово як дещо другорядне щодо фінансового менеджменту.

Метою статті є висвітлення теоретичних підходів до поняття «управління прибутком банку», а також виокремлення мети, завдань та елементів механізму управління прибутком банку в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Прибуток комерційного банку є внутрішнім джерелом його розвитку, а його розмір безпосередньо залежить від рівня організації фінансового менеджменту, що базується на кваліфікованій оцінці ступеня ризику при проведенні окремих банківських операцій. Тому від ефективного управління прибутком безпосередньо залежать ефективність роботи банку, захист капіталу від «розмивання», скорочення втрат у процесі його діяльності.

Визначення «управління прибутком банку» економісти наводять по-різному. І.О. Поддєрьогін дає таке визначення: «Управління прибутком банку можна охарактеризувати як формалізовану сукупність критеріїв прийняття управлінських фінансових рішень щодо управління прибутком банку, дотримання яких забезпечує виконання завдань та досягнення цілей, визначених корпоративною стратегією банку» [1, с.130].